

Комплексне впровадження БПЛА, автоматизованих систем спостереження, сучасних засобів зв'язку та захисту інформації формує якісно нову архітектуру прикордонної безпеки, здатну протистояти широкому спектру загроз. Подальший розвиток у цьому напрямі вимагає системного підходу: вдосконалення нормативно-правової бази, підготовки кваліфікованих фахівців, здатних ефективно експлуатувати сучасні технічні засоби, а також розширення міжнародного співробітництва у сфері трансферу технологій прикордонної безпеки.

Бірук Анатолій Іванович

*старший викладач кафедри вогневої підготовки, підполковник
Київський інститут Національної гвардії України*

ОСОБЛИВОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ В УРБАНІЗОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗА ДОСВІДОМ УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

Аналіз бойових дій в населених пунктах під час російсько-української війни свідчить, що урбанізоване середовище стало одним із найбільш складних просторів застосування стрілецької зброї, малих підрозділів, БПЛА, артилерії, мінометів, бронетехніки та засобів радіоелектронної боротьби. Міський і селищний простір не є лише фоном для бою, а безпосередньо визначає його логіку: скорочує дистанції спостереження й ураження, обмежує сектори вогню, створює багатовекторність загроз, ускладнює взаємодію між військовослужбовцями та підвищує ризик помилкової ідентифікації цілі. Саме тому вогнева підготовка для дій у населених пунктах має розглядатися не як окреме тренування влучності, а як комплексна система формування здатності військовослужбовця діяти зі зброєю в умовах невизначеності, стресу, обмеженого простору, руйнувань, дронного спостереження та постійної взаємодії у складі малої групи.

У матеріалах про звільнення селища Котлине на Покровському напрямку показано, що українські підрозділи діяли кількома штурмовими групами, одна з яких заходила пішим порядком, а інша використовувала БМП-2 для входу в населений пункт; далі групи розділяли зони відповідальності, зачищали різні частини селища, закріплювалися на рубежах і не давали противнику зайняти інші будівлі. Після цього утримання населеного пункту забезпечувалося ураженням противника на підступах, застосуванням БПЛА й артилерійською підтримкою. Це є важливим для розуміння того, що вогнева підготовка в урбанізованому середовищі повинна включати не лише стрільбу по цілях, а й відпрацювання розподілу секторів, переміщення між будівлями, зайняття й утримання рубежу, зміну положень, взаємне прикриття та вогневе супроводження дій групи.

Особливу увагу слід приділяти підготовці до бою в умовах дронного спостереження. За свідченням командира 236 батальйону 129 окремої бригади територіальної оборони, сучасна бойова робота значною мірою залежить від

поєднання вогневої підтримки, розвідки й аеророзвідки, що в інтерв'ю названо принципом “бойового трикутника”. У цьому ж матеріалі зазначено, що БПЛА можуть забезпечувати значну частину успіху ураження цілей, а командування, вогнева підтримка й аеророзвідка мають діяти з мінімальною затримкою між виявленням цілі та її ураженням. Для вогневої підготовки це означає, що стрілець і мала група повинні навчатися діяти не ізольовано, а в єдиному контурі “спостереження, рішення, вогонь, зміна позиції”.

Матеріали Modern War Institute про тактичні уроки урбанізованого бою в Україні показують, що малі українські групи ефективно використовували міську місцевість, руїни, будівлі, тунелі, укриття й маскування для ураження російської техніки та піхоти. У джерелі наголошено, що малі протитанкові групи могли маневрувати в міській місцевості, приховано зближуватися з противником і використовувати забудову для підвищення ефективності зброї. Там же підкреслено, що міська місцевість вимагає від командирів розуміння рельєфу, руйнувань, маршрутів, можливих зон ураження й небезпеки постійного спостереження, оскільки будь-який рух у місті може бути зафіксований цивільними телефонами, соціальними мережами або технічними засобами розвідки.

Ці висновки дозволяють визначити першу ключову особливість вогневої підготовки для урбанізованого середовища: вона має бути сценарною. Класична стрільба по нерухомій мішені у відкритому тирі або на полігоні формує базову навичку, але не відтворює головних чинників міського бою. У реальному населеному пункті військовослужбовець діє серед будівель, парканів, вікон, дверей, підвалів, сходів, уламків, транспорту, вузьких проходів і мертвих зон. Тому тренування має моделювати не лише появу цілі, а й ситуацію, у якій ця ціль виникає: з якого сектора, на якій дистанції, біля якого укриття, у присутності побратимів, у русі або після зміни положення. Доцільним є поступовий перехід від індивідуальних вправ до парних, групових і багатофазних сценаріїв.

Друга особливість полягає у необхідності зміщення акценту з індивідуальної влучності на керовану вогневу поведінку у складі малої групи. Для дій у населених пунктах недостатньо навчити військовослужбовця влучно стріляти. Він має одночасно контролювати напрямок ствола, сектор відповідальності, положення побратимів, безпечні й небезпечні напрямки, можливість появи противника з флангу, з верхніх поверхів, з підвалів або з суміжних приміщень. Вогнева підготовка повинна включати вправи на розподіл секторів, переміщення “парами” або малими групами, взаємне прикриття, зміну магазину в укритті, перехід між положеннями для стрільби, роботу після короткого ривка та припинення вогню за командою або при зміні обстановки.

Третя особливість пов'язана з тим, що вогнева підготовка має інтегрувати стрільбу, тактичне переміщення та прийняття рішень. У міському бою стрілець постійно перебуває перед вибором: відкрити вогонь, змінити позицію, передати інформацію, прикрити побратима, не демаскувати групу або не уразити умовного некомбатанта. Тому в навчальних вправах потрібно оцінювати не тільки факт

влучання, а й правильність рішення, час реакції, безпечність дій, використання укриття, контроль простору та здатність зберігати керованість у стресовій ситуації. Такий підхід особливо важливий для курсантів, оскільки вони повинні набувати не лише стрілецької вправності, а й офіцерського розуміння зв'язку між вогнем, маневром, спостереженням і відповідальністю за групу.

Четверта особливість полягає у необхідності врахування дронного чинника. В умовах російсько-української війни БПЛА стали постійним елементом бойового середовища. RUSI у дослідженні про нові підходи до загальновійськового маневру в Україні зазначає, що поширення сенсорів і БПЛА ускладнює досягнення раптовості, робить концентрацію сил вразливою та змушує сторони діяти з урахуванням постійного спостереження. У цьому ж дослідженні підкреслено, що українські підрозділи у перспективних підходах до наступальних дій поєднують розвідку, ізоляцію району, ураження спроможностей противника, фіксацію, подавлення, зближення, очищення й закріплення.

Для вогневої підготовки це означає, що військовослужбовець повинен навчатися діяти короткими циклами: виявив, уразив, змінив позицію, відновив спостереження, передав інформацію. Упор має робитися на зменшення демаскувальних ознак, дисципліну руху, світла й звуку, вміння швидко залишати позицію після відкриття вогню, а також на розуміння того, що навіть якісно обладнане укриття може стати небезпечним, якщо противник встановив за ним спостереження. Це не скасовує значення стрілецької майстерності, але змінює її зміст: влучність має поєднуватися з мобільністю, обережністю, прихованістю й інформаційною дисципліною.

П'ята особливість полягає у необхідності тренування в умовах фізичної та психічної напруги. Бій у населеному пункті супроводжується шумом, пилом, димом, обмеженою видимістю, втомою, дефіцитом часу, ризиком поранення побратимів, втратою просторової орієнтації та постійною загрозою вогневого контакту на короткій дистанції. Тому вогнева підготовка має включати виконання вправ після фізичного навантаження, у бронежилеті й шоломі, після короткого переміщення, у незручних положеннях, у темну пору доби, з імітацією шумового навантаження та необхідністю швидко розпізнавати цілі. Саме такі умови дозволяють перевірити не лише техніку стрільби, а й стійкість моторних навичок у стресі.

Шоста особливість стосується оцінювання. Для підготовки до урбанізованого бою недостатньо рахувати лише кількість влучень. Оцінювання має бути комплексним і включати точність, швидкість, безпечність, тактичну доцільність, контроль секторів, використання укриття, взаємодію з групою, правильність комунікації, здатність змінити позицію та дотримання вимог щодо ідентифікації цілі. У навчальному процесі доцільно використовувати інтегральний показник ефективності, де результат стрільби є лише одним із компонентів. Такий підхід дозволяє побачити реальну готовність військовослужбовця діяти в місті, а не лише його здатність виконати вправу в стабільних умовах.

Отже, досвід російсько-української війни показує, що вогнева підготовка для дій в урбанізованому середовищі має бути побудована як цілісна система сценарного навчання. Її зміст повинен охоплювати індивідуальну стрілецьку майстерність, роботу у складі малої групи, дії в будівлях і між будівлями, стрільбу після переміщення, нічні вправи, роботу в умовах дронного спостереження, взаємодію з БПЛА, артилерією та групами вогневої підтримки, а також післядійовий аналіз виконання вправ. Головним результатом такої підготовки має стати не механічна здатність уражати мішені, а сформована бойова компетентність військовослужбовця, який здатний безпечно, точно, швидко й узгоджено застосовувати зброю в складному просторі населеного пункту.

Бірюков Олексій Ігорович

Начальник кафедри вогневої підготовки

кандидат технічних наук, полковник

Київський інститут Національної гвардії України

ПЕРСПЕКТИВИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

Україно-російська війна змінила зміст вогневої підготовки військовослужбовця: стрілецька зброя більше не може розглядатися лише як засіб індивідуального ураження цілі на навчальному рубежі. Автоматична зброя і кулемети застосовуються в умовах постійної загрози БПЛА, артилерійського ураження, штурмових дій малих груп, бою в лісосмугах, населених пунктах і на підготовлених позиціях. За оцінкою RUSI, у 2024 році обидві сторони війни перебували у постійному процесі адаптації, що призводило до появи нових спроможностей, тактик і уроків для України та партнерів; сам звіт ґрунтувався на польових відвідуваннях українських бригад і штурмових підрозділів на Донецькому та Сумському напрямках. Це означає, що перспективи вогневої підготовки слід визначати не як механічне збільшення кількості стрільб, а як перехід до адаптивної системи формування вогневої компетентності.

Показовим є досвід, наведений у матеріалах АрміяInform: військовослужбовець-десантник зазначає, що навіть снайперська група на позиції повинна мати автоматичну зброю або кулемет для готовності до раптового ближнього контакту з противником. Отже, сучасна вогнева підготовка має виходити з принципу універсальної готовності військовослужбовця до швидкої зміни бойової ролі: від прицільного вогню до прикриття, від роботи в складі малої групи до взаємодії з розрахунком кулемета, від оборони позиції до відбиття раптового штурму.

Першою перспективою є посилення практико-орієнтованої підготовки до ближнього бою в умовах обмеженої видимості, складного рельєфу та дефіциту часу на прийняття рішення. Українські підрозділи під час тренувань відпрацьовують рух, роботу з-за рогу, дії в дверних отворах, перехід коридорами, зачищення кімнат і взаємодію групи, яка штурмує, з групою, яка обороняється. Для вогневої підготовки це означає необхідність ширшого використання вправ, де оцінюється не лише